

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARJKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Južijske Krajine
LJUBLJANA, Beogradska ul. 22.

ISTRA

Narod, koji se određuje ma i jedne
stope krvlju i znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dostojan
da se nazivlje narodom

Prije godinu dana

kroz čitavu je prvu polovicu kolovoza, a i kroz dobar dio druge, sva javnost u državi bila u nekom grozničavom iščekivanju. Nije to bilo samo u Jugoslaviji, Srbi, Hrvati i Slovenci, gdje god izvan granica župljati, s istim su, a možda još i većim uzbuđenjem, pratili događaje u domovini.

Razumljivo je da ni mi nijesmo ostajali ravnodušni.

Istina, svaki je od nas imao u raznim strankama, grupama i pokretima svojih simpatija i antipatija, svojih prijatelja i protivnika ali to nam je kao slobodnim građanima u slobodnoj domovini i moralo biti slobodno. Možda se je jedan više, a drugi manje naginjao za ovu ili onu ideju ili ideologiju, no svima je nama jedna misao bila ipak zajednička. Sve je nas prozimala jedna želja, jedna čežnja: da domovina bude velika i jaka i da sva braća u njoj budu zadovoljna, smirena i sretna. Kao Hrvati pak, čežnju smo posebiće za tim, da baš Hrvati budu u svim svojim nacionalnim aspiracijama zadovoljeni.

U zraku se osjećala buna, koja se približavala i koja je imala da prokuji nad Evropom, te joj podnira temelje. U talcin časovima zlo državi, u kojoj narod nije zadovoljan.

Slobodnost pozadine najjače osjećaju prve linije. I mi smo to i to kako osjećali. Zato smo življe željeli da konačno ta naša pozadina bude što središnija, što čvršća i što zadovoljnija.

Zbog toga je trebalo likvidirati dugogodišnje borbe, koje su iziskivale goleme napore i žrtve, koje su trošile najveći dio narodnih snaga. Osjećala se instinktivno poželjno, koja se bliže, a jasnije je da će narodne snage, koje su se trošile u međusobnoj borbi, biti potrebne za daleko bolje, lipeše i uviđenije ciljeve.

Konačno je u subotu 26. kolovoza prošle godine, nekoliko dana prije nego što je bilo ovaj strašni rat, objavljeno, da je zaključen sporazum.

Prije godinu dana mi smo na ovom istom mjestu pozdravili narodni sporazum. S mnogo smo više nade i vjerdine gledali otidu u budućnost.

Od onda je prošlo godinu dana. Plodovi toga značajnoga čina nijesu izostali. Domovina je jača, narod spremniji da dočeka sebi udar vjehora, jedinstveniji u obrani svoj slobode i svojih prava.

Danas se izgrađuje domove, učvršćuje se pozicije, popravljaju temelji, kako bi se zračnička kuća lakše oduprla orkanu, koji hvari nad Evropom i prijeti da nam i ovaj skromni, s toliko muka i žrtava stečeni domok, poruši ili bar okrnji.

Zahvaljujući aktu od 26. kolovoza prošle godine Jugoslavija je izdržala u miru deset-inah buru. Bog sam zna, gdje bismo mi svi danas bili, da su se sporovi, koji su do tada bili čaštrani do epulstva, nastali i tokom prošle kritične godine.

Kao djelo smirenja Jugoslavije, kao početak nove ere u životu hrvatskoga naroda, čiji smo sinovi, mi smo leni u to doba podržavali sporazum. Podržavali ga i danas na prvu godišnjicu njegovu, uvjereni da on znači izgrađuju zajedničke nam kuće.

Jugoslavija prema svojim susjedima

Na obilježnu potpisu sporazuma Cvetković-Dr. Mačić održana je u Zagrebu sjednica vlade. S te sjednice izdano je službeno saopćenje, u kojem se s obzirom na pitanja vanjske politike, o kojima je na sjednici raspravljeno, kaže: »Vlada narodnog sporazuma posvetila je na današnjoj sjednici naročitu pažnju pitanjima vanjske politike. Naš stav u ovim velikim europskim događajima svima je dobro poznat: Mi slijedimo politiku čuvanja mira našega naroda i politiku iskrene i prijateljske politike i ekonomske suradnje sa svima našim susjedima, a u prvom redu s velikim susjedima Njemačkom i Italijom. — Kraljevska vlada je sa zadovoljstvom konstatala sretna rezultate, koje je do sada postigla ovakom svojom akcijom i želi, da i ovom prilikom podučee da prijateljstvo sa Njemačkom i Italijom nije konjunkturno karaktera, već da se zaslanja na našim bitnim interesima. Niz posljednjih godina jasno je pokazao svoj uspjehnost ove suradnje koja svakim danom postaje sve prisnija.

Danas, kada se cio svijet nalazi na prekretnici i kada se pojavljuju nove smjernice u pogledu preuredjenja porotka u Evropi, Jugoslavija je svjesna, da u ovim događajima mora također sudjelovati. Kraljevska vlada se stoga nada, da će naših velikih susjedi, sa kojima nas vezuju prijateljske veze shvatiti napore jedne prijateljske zemlje.«

ZAHTEJEVI SLOVAČKE MANJINE U MADŽARSKOJ

na području školstva, vjere, prosvjete i administracije

Jedini slovački tjednik u Mađarskoj, koji zastupa interese u Mađarskoj — koji ima po slovačkoj statistici preko 600.000 — objavio je nedavno članak, u kojem traži za slovačku manjinu prava, u smislu govora predsjednika mađarske vlade grofa Pavla Telekyja. U članku se između ostaloga kaže:

»Slovaci u Mađarskoj savjesno ispunjavaju svoje dužnosti prema državi. Slovački redovno plaća porez. Ispunjava svoje vojničke dužnosti. Kadgod mu se uruči poziv, odlazi bez pitanja na vojnu dužnost. On respektrira propise vlasti, premda mu se uručuju na nepoznatom jeziku. Manjina treba da ima svoja prava. Garantira ih sam predsjednik vlade.

Mi imamo pravo da upotrebljavamo svoj materijal jezik svuda i konsekvantno. Gdje nam se to na brutalan način ne dozvoljava, žigosemo svaki pojedini slučaj, a tražit ćemo strogu istragu.

Tražimo da se može slovački pjevati, moliti se i propovjedati u svima crkvaama gdje su Slovaci, jer Krist je rekao: učite sve narode. Svećenici, koji ne ispunjuju Kristov nalog i koji se ne drže uredbama ministra predsjednika, moraju biti ukonjeni.

Tražimo da se odmah premeste oni svećenici iz manjinskih krajeva, koji ne znaju ni da pročitaju propovjed i koji su najveći neprijatelji plamenitih namjera ministra predsjednika.

Tražimo slovačke škole u onim općinama, gdje smo u većini.

Tražimo da se suspendiraju učitelji, koji cirkularima zabranjuju djeci da se mole slovački i koji sakupljaju potpise za mađarsku školu, što je protiv intencija ministra predsjednika i ministra prosvjete.

Tražimo da se smjesta otpuste željeznički činovnici, koji hoće nasiljem da mađariziraju imena namještenika.

Tražimo da se dozvole slovačke kazališne priredbe na slovačkom jeziku: tražimo dozvolu za rad Društva katoličke omladine i ostalih društava, jer nam ministar predsjednik izričito garantira kulturnu slobodu.

Tražimo da se primjerno kazne oni ljudi, koji nas vredaju i nakon objavljivanja zakona o zaštiti narodnih manjina.

Tražimo da se službeni spisi u manjinskim krajevima pišu na slovačkom jeziku. Tražimo da suci i bilježnici u slovačkim krajevima i u krajevima gdje je manjina stanovništvo, razgovaraju sa strankama na slovačkom jeziku. Krsitelje ćemo prihvatiti microdavnim oblastima.

Tražimo da činovnici i predstavnici oblasnih ureda u narodnostno miješanim krajevima razgovaraju sa strankama na slovačkom jeziku, da se službene akta i molbe primaju na slovačkom i da se strogo pazi na podčinjene administrativne činovnike, žandare i policiju, da ne čine neprikladnosti.

ZAKAJ NI „ISTRA“ PRETEKLEGA TEDNA IZŠLA?

Ni teško naslutiti odgovora in tuđi ga ne skrivamo. List potrebuje veće podpore svojih naročnika.

Dolžnici su u prvi vrsti po klicani, da izvrše svojo dolžno napram listu. Od njihovega odziva zavisi predesim redno izhajanje našega lista, ker drugače, poleg vseh drugih težok, ki jih ni teško pogoditi, se bo moral list še naprej boriti za svoj obstanek.

Čez nekaž dni bodo dobili vsi tisti, ki še niso poravnali naročnine, posebno opozorilo naše uprave s poštno položnico. Prosimo jih, da pošljijo čimprej vsaj del zaostale naročnine, če že ne morejo poravnati vsega dolga, ako želijo, da jih še naprej s matramo za naročnike.

Ob enem naprosamo tuđi vse ostale prijatelje, da ne pozabijo na »Istrac in mi se bomo potrudili, da bomo list redno izdajali kakor dosedaj.

Ali sme »Istrac prenehati z izhajanjem?

V tem vprašanju se skriva tuđi odgovor in v njemu se nahaja tuđi dolžnost vsakega pravega čitatelja.

RAZVOJ NJEMAČKOGA ŠKOLSTVA U JUGOSLAVIJI

Njemačka realna gimnazija u Zagrebu

Uredba o otvaranju nove srednje škole

U »Narodnim Novinama« od 26. VIII. proglašena je uredba o njemačkoj gimnaziji u Zagrebu. Uredba glasi:

»Čl. I. Njemačkoj evanđeljskoj crkvenoj općini odobrava se izuzetno od § 5. i § 127. zakona o srednjim školama otvorenje i prihvatanje realne gimnazije s pravom javnosti u Zagrebu. — Čl. II. Privatna njemačka realna gimnazija s pravom javnosti u Zagrebu ima se držati svih zakona i drugih propisa, koji su na snazi za javne realne gimnazije. — Čl. III. Profesori te škole moraju imati kvalifikacije, koje se po zakonu tra-

že za profesore srednjih škola. Njihovo postavljanje odobrava Banska Vlast banovine Hrvatske. — Čl. IV. Privatna Njemačka realna gimnazija s pravom javnosti u Zagrebu može otvoriti u školskoj godini 1940-1941. I., II. i III. razred, a u buduće postepeno svake godine po jedan razred. — Čl. V. Postoje otvorenja IV. razreda može se na toj školi srušiti viši tečajni ispit, a poslije VIII razreda viši tečajni ispit. — Uredba stupa na snagu s danom objave u »Narodnim Novinama«.

TKO ĆE POLAZITI NOVU GIMNAZIJU

Evangeljski biskup dr. Popp, senator, dao je suradnicima zagrebačke štampe izjavu o njemačkoj realnoj gimnaziji u Zagrebu, koja će se otvoriti na jesen. Dr. Popp je naglasio, da je zagrebačka evangeljska crkvena općina zatražila otvorenje ove gimnazije i da će je ona izdržavati, ali da će ipak biti interkonfesionalna, te će je moći polaziti djeca svih kršćanskih vjeroispovijesti. U gimnaziju primat će se u prvom redu djeca Nijemaca iz Banovine Hrvatske i Jugoslavije, zatim iz Reicha i drugih država. Ako banska vlast odobri, primat će se u gimnaziju i stanoviti postotak hrvatske djece. Evangeljska crkvena općina zamolila je bansku vlast, da u njemačkoj realnoj gimnaziji imenuje ravnatelja iz redova njenih banovinskih srednjoškolskih profesora Nijemaca, koje će evangeljska općina predložiti i plaćati. Nastavni jezik bit će njemački, osim za hrvatski jezik, hrvatsku književnost, povijest i zemljopis, koji će se predavati na hrvatskom jeziku. Od stranih jezika davat će se u gimnaziji veća pozornost engleskom jeziku nego francuskom, kao što se to čini i u Reichu. Profesori bit će evangeljske i katoličke vjere.

Na koncu je biskup dr. Popp naglasio, da postoji opravdana nada, da će nova njemačka gimnazija, kao što i njemačka pučka škola u Zagrebu, biti u gradjanstvu sa simpatijom primljena, te da će njeno otvorenje naići u Reichu na najveće sim-

patije i pružiti Nijemcima dokaz o kulturnom shvaćanju hrvatskog naroda.

VLASTITI NJEMAČKI DJAČKI DOM

UZ REALNU GIMNAZIJU

Ravnateljstvo nove njemačke realne gimnazije, koja se otvara početkom školske godine u Zagrebu, razasalo je na njemačke roditelje okružnicu, u kojoj ih poziva, da svoju djecu upišu u tu gimnaziju. U proglasu se vidi, da će u školu biti primljena sva njemačka djeca, djevojčice i dječaci, bez obzira na vjeroispovijest i državljanstvo. Naučna osnova njemačke realne gimnazije u skladu je s naučnom osnovom drugih državnih realnih gimnazija. Profesori gimnazije bit će Nijemci, koji su svoje nauke svršili dijelom u Jugoslaviji, a dijelom u Njemačkoj. Vodstvo gimnazije bit će povjerenje profesorima srednjih škola Hans Kühnu ili sveučilišnom asistentu dru Karlu Weberu, djeca, koja dolaze iz provincije, moći će za prvo vrijeme stanovati u ovdješnjim već postojećim internatima ili privatnim kućama, ali se nastoji, da se već u toku prve školske godine uredi vlastiti njemački djački dom.

PRIVATNA NJEMAČKA GIMNAZIJA U BEOGRADU

Ove godine otvorit će se — kako javljaju iz Beograda — prvi razred njemačke privatne gimnazije sa pravom javnosti u Beogradu. Ostali razredi otvarat će se postepeno, sve do osmoga.

Pregled međunarodnih događaja:

U NAŠEM NEPOSREDNOM SUSJEDSTVU

dominiraju posljednjih dana neki događaji, koji zaslužuju posebnu pažnju. Mislimo ovdje na grčko-talijanski spor, koji je izbio u povodu umorstva Davita Louđe, o čemu smo izvjestili u prošlom broju lista.

Stunovito vrijeme nakon čina talijanske štampa i talijanski radio počeli su optuživati Grčku radi progona Albanaca i krše vaju neutralnosti, ističući da se Grčka samo prividno drži formule neutralnosti, a u stvari da simpatizira s Engleskom, koja u vodno numerava zaposjeti neke grčke baze. Talijanski listovi iznosili su da će Italija biti svakako ona, koja će se domoći talijanskih uporišta, u koliko bi se pokazalo, da Engleska doista namjerava uz privolu Grčke poslužiti se grčkim pristaništima. Kako je talijanska protugrčka kampanja bila neobično ostra nije čudo, da se u Grčkoj a i izvan nje pojavila sumnja, da je to uvod u nove teže komplikacije, možda čak i izravnu intervenciju.

Položaj je na neko vrijeme bio u toliko teži, što je gotovo neposredno nakon što je izbio spor jedna podmornica terpedarub grčki krstas »Hellas«, koji je bio usidren pred otokom Tinos u grčkim vodama. Engleski listovi su javili da se radi o talijanskoj podmornici, dok su Talijani taj čin pripisivali Englezima. Umješna diplomacija a i novinstvo našlo je međutim pronositi izlaz još iz vremena građanskoga rata u Španjolskoj u onoj poznatoj formuli, da je uvod terpedaruba podmornica »nepoznate narodnosti«.

Međutim i jedan i drugi događaj karakteristični su višo kao simptomi sudajućega spora, u kojemu je Grčka, kao mala država, nužno prisiljena na defenzivnu ulogu. Za sada se još etjeli ovaj spor — u vezi s kojim albanski listovi iznose otvoreno zahtjev za teritorijalnim izpravcima, a ni talijanska štampa (oga ne krije, zaočigavajući te za njega u plašt albanskoga nacionalizma — nalazi u centru novinske polemike, a njime so dakako bavili i kabineti u zainteresiranim pristojnicima. Diplomacija na obim stranama živo radi, pa valja očekati kakvo će se rješenje naći, da li za zolezim stolom ili pak primjenom drastičnih sredstava. Moguće je i jedno i drugo, samo je pitanje, koje će bolje odgovarati željama i intencijama ne samo Grčke i Italije, kao neposredno zainteresiranih država, već i ostalih faktora, koji imaju pri tom riječ. Odlučna će također biti i ocjena, koji je način rješenja u danome momentu prikladniji.

U Craiovi — da i dalje ostanemo u susjedstvu — uspiješno se nastavljaju pregovori između Bugara i Rumunja u vezi s pitanjem Dobruže. Dok je u pogledu nove bugarsko-rumunjske granice čini se nadjena formula, koja nije u svim detaljima još poznata, dotle se još imaju raspraviti financijska pitanja i pitanja izjuzne stanovništva. Kako su to veoma važna pitanja ne treba još očekivati kraj pregovora u Craiovi, čiji uspjehni završetak nije međutim u pitanju.

Druga je stvar s mađarsko-rumunjskim pregodajanjima. Prva faza tih pregovora završena je neki dan u Turn Severinu, ali negativno. Tok pregovora bio je ukratko ovaj: najprije su Mađari podnijeli svoje prijedloge, koje su Rumunji odbili. Potom su Rumunji podnijeli mađarskoj delegaciji svoje konkretne prijedloge, koji su također bili glatko odbijeni. Razlika između onoga što su Mađari tražili i onoga, što su Rumunji pripravni da im dadu, bila je odveć velika, a da bi mogla poslužiti za bazu pregovora. Na to je došlo do prekida pregovora.

Dok se općenito očekivalo da će doći do nove faze pregovora, došlo je iznenada do sastanka četvorice ministara vanjskih poslova — Njemačke, Italije, Mađarske i Rumunjske — u Beču. Što će donijeti taj sastanak još se ne zna pozitivno dok ovo pismo, ali je svakako ovaj sastanak znak, da i Berlin i Rim žele da se mađarsko-rumunjski teritorijalni pregovori što prije likvidiraju.

Kratki ovaj prikaz treba upotpuniti spomenom žestokih zračnih operacija, koje se vode iznad Engleske i iznad Njemačke. Po broju aviona, koji sudjeluju u borbi, i po intenzitetu samih operacija vidi se, kakva je velika uloga namijenjena zračnom oružju. U tim borbama ne stede se ni aparati, ni njihova posada, a najmanje se naravno šteto neprijateljski objekti, koji se nemilice uništavaju.

Od operacija na afričkom bojištu valja spomenuti talijansko osvajanje britanske Somalije, kome se u Italiji pripisuje veliko strateško značenje, dok se na engleskoj strani talijanski vojnički uspjeh promatra u mnogo čudnijem svjetlu. Nakon Somalije očekuje se sada početak operacija na drugim britanskim pozicijama, a po pisanju talijanskih listova moguće je da to bude Egipat.

Jelo i piće u Statutu Kastavskom

Razmatranja o stvarima, koje nisu samo prozaične...

Kapitul 1: Najprvo dužni su kmeti od Kastva na svako leto dati u tu valputiu¹⁾ sto marak, svaka marka libar²⁾ osam, i to imaju mej sobom složiti i u nedelju za Martinju zbrojiti je temu valputiu.

Kapitul 2: Ošće smo mu dužni dati desetinu od vina, janjak, kozlji i od svakoga žita, a tu valputiu je dužan od te desetine dat svim starijim i plovanim jedan obed na svako leto ča se zove Kraljev pir.

Kapitul 3: Ošće se ima to desetinsko vino prodati po cem najdraže potecje kmesko, i ima se početi prodati i na tovernu³⁾ postaviti u nedelju pred svetu Luciju; i ne mozi njeđan prodati vina na toverni doke gosposko teče, pod penu libar pedeset, i da ima platić svu vinu gosposko koliko ga se onda najde.

Kapitul 27: Ošće na dan svetoga Jakova ta opat⁴⁾ ima dati strasnec⁵⁾, ki čuvaju grada, jedan spud vina i jedan četrt volvoja mesa i dvanajst kruh od soldin svaki.

Kapitul 28: Imamo zakon na Sen-
su⁶⁾ pojt s križem k svetomu Jakovu i tem česčanom⁷⁾ ima dat opat jedan spud vina po jedan libar, koliko ih bude.

Kapitul 30: Ošće odluč gospodin Ivan Faturnar⁸⁾ i svi stariji da njeđan tovernar ne mozi u jednoj konobe ni u hiše toverni dvoje vina, pod penu libar osam.

Kapitul 41: Jošće svaki koga starijeru izberu i meju svoj svet⁹⁾ postavte ta jest dužan gospodinu plovani u svem redovnikom i svetnikom dati jedan obed ili večeru.

Kapitul 42: Jošće ta satnk¹⁰⁾ na svako leto more za sebe tet van od straže od tih dvanajest desetih od svakoga desetka kmeta vinur¹¹⁾ s poznanjem teju dvejju sucu, i tako od svakoga stana ovcarskoga jedan sir. Od toga ima svako leto davati gospodinu kapitanu, gospodinu plovani u svim starijem i kancelaru jednu večeru pred mesopustom ponedelak, pak jedan obed na dan svetoga Jakova tamo u Opatie, paki jednu večeru ponedelak po svetem Mihovile.

Kapitul 50: Rečeni gospodin opat jest na svako leto od tega kostanja tema sucema i satniku u Kastve dužan dati svakomu jedan str kostanja kastavske mere, jere su ti njemu dužni svoju oblastu pomagati suproti svakomu ki bi činil škodu u rečenom kostanju.

Kapitul 52: Jošće, po starom običaju i zakone tem bekarom za to mesto narejujemo: za svaku živinu kada bude dognana pred stari borg¹²⁾ ili nutar, nima se van peljati do tretega dne prez

do pušćenja sudac; i da ti bekarl tega oderanoga mesa te velike živine nemozite prez štimanja prodati, pod penu soldini četredeset.

Kapitul 53: Jošće za tih mužli ki prebivaju na tem Voioskem i totu u tem Preluke¹³⁾ te ribe loviti budut, za to ordinamo: da ta suca od leta mozita slobodno penu suprot tem svakem naložiti i postaviti da oni od takovih ulovenih rib jednim pravim delom budu u mesto, grad, nositi i na place prodati kako je pravo i podobno.

Kapitul 57: Jošće temu dvorniku¹⁴⁾ ima svaki kmet na svako leto davati soldini četiri aliti jedan badnjic vina; i temu svakomu kmetu jest dužan njegovo vino na tovernu prez plaće klicati¹⁵⁾.

Jošće temu dvorniku rec na dan svetoga Jakova tamo na Opatie od svake toverni jedan soldin vina i od svakoga mesta kadl se ti česni prodaju, jedna rešta¹⁶⁾.

Kapitul 65: V dan 29 juleja 1591. Visoko naučeni, plemeniti, zveličeni gospodin Wolfgango šrone, arciduka Karla od Austrie otajni svetnik i kancelier, kapitan u Kastve, njega milosti logotenent plemeniti gospodin Ivan Zankl, Matej Crljenac, Matej Tonkovići suci ordinari i ostali svetniki kastavski nahodeći kako ti bekarl kastavski jesu do se dobe činili preko zakona prvo udržanoga, i tako od sada napro narejujemo i statujemo: da veliko meso, ča je meso govedje i tolikaiše ovčje meso nimaju seć prez štimal pod penu s. 25, ke peni gre četrti del onomu ki kuza¹⁷⁾, a ostanak gospodinu kapitanu u sucem ordinariim; i skopčevinu po tri beči, i škopac po soldini dva¹⁸⁾. I da nima njeđan kmet ni človek, budi ki se noće, vane grada bekarit pod penu s. 25; razvi¹⁹⁾ dopušćamo bekarit na Voioskem. I da ima se meso štimat po suce Petre Marote ili Tomičie Tomičie, ili po Rokine Zavidide. I da rečeni bekarl jesu obligani dat najprvo mesa gospodinu kapitanu, plovani, sucem ordinariem, starijem i kanceliru; ki bekar nebi hotel tih više rečenih mesom akomodati mimo sveh onih drugih, da pada penu libre dve, ohranjujući drugeh kaštig²⁰⁾.

Ošće narejujemo da njeđan bekar ne mozi na dan vazet za se nego jedno obište²¹⁾; ako bi veće vazel nego jedno obište, zapada penu s. 2, toliko bekarom u Kastve koliko na Volosken.

Ovaj je »kapitul« kasniji dodatak Statutu. Statut je, prema Tomičičevom prijepislu bio napisan god. 1400, a prema mišljenju Račkoga g. 1490. Datirani dodaci u Statutu počinju sa kap. 58, a sa godinom 1546 i idu do kap. 81 (g. 1614). Zato Rački (u Akademijinom izdanju Statuta 1890 g.) naziva kap. 1 do zaklj. 57 »prvobitnim« tekstom Statuta, koji bi bio stavljen na pismo odjednom g. 1490. Razloge za Tomičičev datum a protiv Račkova ostavljam za drugi put.

Još je na jednom mestu govora o kastavskom staranju za blagoutroblje: u kap. 47. Nnaine na Belu nedelju »po mise pred crkvu svete Trojice biraaju se tri markara »i ti isti markari jesu dužni tet sto marak izterati i tu valputiu dati i splatiti kako je zakone, »i na svršanju razloženja (= repartacije štivre) k večere ima priti plovani, ta dva suca od leta i kancelier, — i h takovoj večeri ti novi markari tri svaki ima pomoć z jednu kokošuu.

II
Kako vidimo, kuhinja i trpeza su u našem Statutu obilno zastupane, obilnije nego svekoliko građansko pravo, koje su posvećena svega četiri kapitula u deset redaka (kap. 21—24), obilnije nego li i kazeno pravo, koje u drugim primorskim Statutima zauzima njihov najveći dio. Kastavski statut preležal suverenom štunjom čak i preko uobjstva a kanko nebi prelazio preko »černice (= čarobnice, vještičice), ter bi imela s vragom delaz« (Trzaski: 37) i »ženske glave, ka je nosca, ter bi pošla pod kručnicu da se poznakne (isti 39) ili preko sudovne i zakna vrbništvi (28). Mogao bi čko reći, da u Kastvu ili nije uopće bilo uobjstva ili, ako ih je bilo, nisu se kaznila jer, valaj, nitl ima zločina ni kazne bez zakona. Jest, kad bi Statut predstavljao kodifikaciju cjelokupnog prava, pretvaranje napisanog običajnog u pisano pravo, neki nas zakon od XII ploča. Ali nije tako. Običaj ostaje i pored Statuta glavni izvor prava osobito privatnog, a na pismo se stavlja što bi inače nuplo bilo nezavisno i sporno ili što treba svareme izmjenje i dopune. Tako se Statut prema potrebama života povećava poput Edikta rimskog pretora. Ali pravna povijest bi bila zahvalnija kastavskim zakonodavcima da su stavlili na pismo još više pravila, osobito iz nastupajućeg prava, jer bism ih danas točno poznavali a ovako ih možemo tek da nagađamo. To bi poznavanje imalo i praktične koristi u doba kad smo u mogućnosti da, mjesto prepisivanja tuđeg, unesemo u naše zakone vlastito samoniklo pravo.

Pa šta onda ima u Statutu da opravda upornost, kojom su ga naši djedovi branili izdržavati i pet krvavih buna? »Plaćila«, po njemu, nisu bila mala. I temu valputiu i tema sucema i tem svetnikom i temu satniku i temu dvorniku i tem markarom. Materijalni interes nije dakle bio prvstven. Duša zakona naših predaka nalazi se u njegovom kapitul 81 u kome čitamo:

»Ki buduci se skupili (2 suca, 12 člana užega, 24 člana širega sveta, pulčanov, osim dvojice spriječene) za mnoge potrebšćine i prejudici, ki ovomu poš. komunu čine naša gospoda, a navlastito za jednu sentenciu, ku su učinili na Reke na šesnaest marča 1652 suprot svetniku Jurju Bratkošiu, i radl Rečine, ku bi hotili gospoda inot poda se; a buduci da je bila vazda pod oblast poš. komuna kastavskoga; i druge mnoge stvari ke nam čine suprot našem staromu zakonu i običaju; i penu ku su storiili 100 marak sucem i starijem, da nimaju sudit prez Petra Krsulu (= gospodska pridvorica); za to buduci poš. sveb razumeli ti takovi prejudici, bi odlučeno od svega sveta, da ta sentencia nima se obrđat, nego ako je ča ta sudca Bratkošiu pregrešil, tako neka ga gospodin kapitan i suci i stariji imaju suditi i kaštigati, kako je stari običaj; a ne da se na Reke sudu i sentencije čine, buduci da ovi grad i pravda ima oblast suditi kriminal i civilni.

To su dakle naši stari, i uz cijenu krvi branili teotvijaju celokupnost i autonemiju. Kroz taj kapitul oni nam i danas, u doba pomućajućaja razuma i pada svih duhovnih vrijednosti, dovikuju ispod čempressa na sv. čučiji, da je bolje poginuti nego sramotno živjeti. Kao i stari oštronosi gospari sa Mihajla na Lapadu: »Nullo bene libertas venditur auro«. Sloboda se ne prodaje ni za koju cijenu.

Ovu osnovnu crtu kastavsku istakao je vrlo toplo pok. ljubljanski profesor Mihajlo Jasinski (Zbornik znanstv. rasprav Juridic. fak. ljublj. univerz za god 1928, str. 65.). Zbog toga čemo mu rado oprostiti jednu neočestost u pogledu našega Statuta. On nalme piše (Cit. Zbornik za god. 1923—24, str. 120) da prvo štampano izdanje kastavskog Statuta potječe od ruskog profesora M. Vladimirovič Budanova (u Petrogradu 1880). Točno je naprotiv, da je Statut bio štampano prvi put u zadarskom časopisu »Pravo« godine 1874 trudom dra Matka Laginje. Zbog Barba Mate, svete isposmene, stalo nam je da se ova činjenica utvrdi.

III.
— Ma, Zvane, ne užaš bit ta proto. A ča se nećemo malo i nasmeljati ispod brka?

Jezik našega zakona, osobito u starijim kapitulima, je za jezikoslovice rizična, a za nas čakavce, in caribus infidelium, — Kraljev pir. Česta upotreba zamjenice ta—to daje joj, kao kod Bugara, značaj spolinika. Istarski šavrinji je i danas mnogo upotrebljavaju, na pr.

»Ta stara je bolna ta mlada leži. Ta stara tu mladu za nogu drži«. A postojanje dvaju sudaca daje Statutu prilike da se obilno služu dualnim oblicima. Ele, zbog tih zamjenica — spolinika — i te dvojine htjela su, još prije starg rata (1914—1918) dva slovenska učenjaka, da nam, na osnovu nečesove »teorije o diferencijaciji, htjela su, rekoh, da nam zdipe Kastavštinu onako otprilike, kako se je kraj Nikola zabrinuo bio, ča će Hrvatit očitii Srbima Vuka Karadžića, te je, ako čemo da vjerujemo A. G. Matosu, u pjesmi zagalamio:
Usred grdnog, bračo, triabuka

NAŠA KULTURNA KRONIKA

Slovaška kritika o Sedmaku

Slovaška revija »Slovenske pohľad-
y« objavlja u svoji zadnji štivkili (6—7) kritiko Sedmakoveg romana Kaplan Martin Cedernac, ki je izšel u slovaškem prevodu v Bratislavi. Kritik Jozef Amburš piše međ drugim sljedeće: »Osnova Sedmakoveg romana se ne naslanja na nvanje okolnosti i dogodice, marveć se razpreda je obiltnivo reaciionerke osrednje postavte. Kaplan Cedernac je človek čustva, ki tudi svojega svetovnega nazora ne utemeljuje razumsko, ampak čustveno. živlensko. s krovio... Sedmak Cedernac je torej za pisnik v obliki romana o duševnem življenju duhovnika. evangeličko vneta je oprilemaiočeva se toplote rode krvi, ki ga nući usoda naroda in vernikov. Tu ne gre za kolektivistični roman, kar tudi noče in ne more biti. kajti kdor pozna ta kot slovenskega naroditve, da se v teh krajih v posameznikih zrcali narодно življenje, in to prav duhovnikih. ker narod ni imel niti kolli namere upreti se in umor bi bil tudi sicer brez koristi. Zato u romanu ni močče iskati nekih masnih dramatičnih napetosti, ki bi na široko razbudile gladino življenja. Duhovniki navadno izhajajo iz naroda. nosijo torej v duši tragiko narodne manjšine. vedo, kaj se da storiti, kaj ne, in končno so to ljudic, nad katerimi stojiho se stroži cerkveni zakoni. In tako se problematika tega življenja umakne nazvnoter, njeni nositelji so posamezniki, ki jih nadzirajo in preganjajo. zlomljeni sami v sebi in badaiočji v pesniznem.

Ce je imel Sedmakov roman uspeh na Slovenskem, ca zasluži prav tako tudi pri nas. ker nam euka problematika raste na lugu, kier bo še sčasoma dobila ta tragedija. Prevajalec izbir je bil torej zelo dober in tematično aktualen. Pričakujemo od Geraldinča, da se bo sistematično ukvaril s slovensko književnostjo in da bo obogatil slovaško prevodno književnost tudi s slovenskimi deli iz stariših obdobji.

RUŽA MARIJA PETELINOVA DOBILA TRETJO NAGRADO ZA NAJBOLJI DRAMSKI PRILAZ O KRALJU TOMISLAVU

Zagreb avgusta 1940. — Društvo za postavite spomenika kralju Tomislavu je razpisalo nekaj nagrad za najboljša gledališka dela o prvem hrvatskom kralju Tomislavu. Prvo nagrado je dobil Tito Strozil, drugo V. Peroš, a tretjo Rade Mestrovic, ki je spisal historijsko dramo v 3 dejanjih »Prva kronaca« pod geslom »Slava dedomce«. Poneže se je ugotovilo, da je to ime povsem neznao in da se za tem pseudonimom skriva naša rojakinja Ruža Petelinova, članica Društva slovenskih književnikov, znana prevajalka nemških (Wagner) in hrvatskih (Gotovac) libretova. Tudi sama piše librete ter je za znano Gotovčevu simfonijo »Oračie« napisala dolgo pesnivet. Ruža Marija Petelinova je znana pesnica, pred kratkim je objavila nekaj pesmi, tudi v hrvatski reviji »Savremenik«. Naši rojakinji čestitamo za uspešo delo.

ALOJZIJ GRADNIK V ITALIJANSKEM PREVODU.

Trzaski pesnik Daro de Tuno je prevedel za literarni tednik »Meridiano oi Roma« pesem »Srećanje« našega rojaka Alojzija Gradnika.

Dr. Lavo Čermelj donisni član bolgarskeg kulturneg društva. Znana bolgarska kulturna ustanova »Slaviansko društvo« v Sofiji je imenovalo za svoieca dopisnoga člana našega rojaka dr. Lava Čermelja s sledećo motivacijom: naučno, spolšno in publicistično delovanje za zblizanje in kulturno sodelovanje slovenskih narodov. najveć na za utrditev in razvoj prijateljstva ter ožih stikov međ Bolzari in Juroslovani. Čestitamo.

Kroboti ča da nam zdipe Vuka!
Istina je dođuše da su Kastavci, u brojnom nizu gospostaja, od Favalica do Vranicana, bili paki jedno doba i pod »dežu« Kraljusku (= kap. 63) i da ih zato neki još uvijek zovu »Kranjci«, ali je istina takodjer da se oni na taj »prizvak« srde, kao što pokazuje i ova priča:

Došo putnik (ajente) na Kastavštinu da prodaje satove. I kud ga nezgodno ima prvom da nanese nego u Jurčiće-Milije, gdje žive najtvrdji Kastavci, koji su Kastavstvo podigli bili na stepen »nacije« tako da nisu htjeli biti ni Istrijani a kamo li Kranjci. I ponudi ajente Andri Grzinovom, koji je baš rankunom čistio graju:

— Kranjče, os kupit reloj?
Andre ga, me zato što ne bi željio sata, nego zato što ga je naziv razlijuo, ne-ljubezno odbi:

— Ča će meni tvoj vrazji reloj? Kad se svane, je dan; kad se sunrka; je noć; kad sam lačan gradim list; kad sam snijiv »rem spat. Ča će meni tvoj praški (od riječi »prasa«; a ne Prag) reloj? Počekaj da te malo...

I da ni ajente bilzero počekal, bil bi mu po majku miša, odeskaj glavu s rankunom!
Zvane Kastavac

¹⁾ valputia je kapitanija, a valputi (staronjemacki: valbote) je upravni izaslanik, predsjednik feudalnog gospodara, po domaću: kapitan, čiji je glavni zadatak bio pobirati »štivre, dacije i druge angarije« (kap. 63).

²⁾ Libra se opet dijeli na 20 soldini. Približna vrijednost toga novca razabire se iz samog statuta: za soldin se dobije lijeb kruha (kap. 27), četiri »badnjic« vina (kap. 57). Pošto su četiri vola ide dvanaest lijebova (kap. 27), rekao bih, da su lijebovi od soldina bili dosta krupni.

³⁾ Konoba.

⁴⁾ Poglavlje crkve sv. Jakova u Opatiji.

⁵⁾ Strazarina.

⁶⁾ Učasnšće (Ascensio).

⁷⁾ Učesnicima (u procesiji).

⁸⁾ Faturnar = Ventura. Feudalci »von Walsce« bil su, za Veprintane, »Favaliti« (Statut Veprinacili — wood).

⁹⁾ Dva suca su se birala svake godine, a dvanaest »svetnikove« doživotno. Ako bi koji od njih umro ili inače prestao biti svetnik, ostali su mu kooperacij postavljati zamjenika.

¹⁰⁾ Zapovjednik straže sastavljeno od 12 »strastveć«. Djelokrug u nagrade satnika u novcu, nadođu kap. 43. Temu satniku od svakoga »povojaca« za jest u našem književni i od svakoga posesa, ča se na pravde spozna, gre mu soldin osam; od svakoga »u stanja« (= povojaca) mire soldin jedan, od svakoga »domaćega«, koga stavi u perčinu soldin četiri; od gosla (= stranca) soldin osam. Zato ima držati stražu na dne i u noći pakt vrat gradskih i po suda koho se vjemu od sudac ulaze. Dužan je zločinca hitati i na konop vezati i u perčinu čuvati i zločinca s temi strašci do mesta smrti spravoditi i te sohe (= vješala) temu osuđenomu s temi strašci na mesto pripraviti i natihnuti. Jošće ima u grade čuvati za vrijeme od velike suše, da ne bi se oganj njeđi, od koga bi mogla škoda bit i u temi »dvornikom« da ima po svem mestu čiti klirent, da svaki čuva svojega ognja, da »ne bi kakva škoda pripetila.
¹¹⁾ vinur (vina nur?) = ali samo.
¹²⁾ Burg, kaštici

¹³⁾ Dakle Préluk a ne Prelitka.
¹⁴⁾ Općinski sluga.
¹⁵⁾ Izvukivati da je stavio vino na »ma tence«.
¹⁶⁾ Vijenac, platenica (česna, kapule).
¹⁷⁾ (a) kuća = tužno.
¹⁸⁾ pošto je škopčevina bolja od jarčevine, vidi se da su »bečie« nov sitan novac, na koji se dijelili soldini.
¹⁹⁾ Razum, osim što, izvazeno.
²⁰⁾ ostavljajući sućima ovašćenje da udare, nared ova, i druge kazne.
²¹⁾ bubreg. Rački primjećuje da je to nepoznata riječ. U gornjoj Istri govori se i danas »obiste« (oboluje na obisteh).

TEŽKA PROMETNA NESREĆA PRI COLU

Pet mrtvih in deset ranjenih

Gorica, avgusta 1940. — V zadnji številki našega lista smo prinesli kratko vest uradne agencije o veliki prometni nesreči, ki se je zgodila na Goriskem. Po italijanskih listih posamezno sledeče podrobnosti o nesreči, ki se je zgodila dne 9. avgusta.

Ob 5. popoldno se je vručala z dela skupina delavcev, vslužbenih pri (vrčki) Marohioro iz Vicenze, ki je prevzela cestna dela na odseku Col—Podkraj. Delavci so se peljali na kamjono državnega cestnega podjetja. Na avtomobilu jih je bilo 17 delavcev, ki so se odpravili v Ajdovščino, potem ko so dobili izplačano tedensko mezdno. — Kamion je vozil z veliko brzino po strmi cesti, ko je nenadoma na ovinku srečal cestni valjar. To se je zgodilo na ovinku pri Dovcu na 65. km. Šofer je takoj prijel za zavore, toda ta na zavore niso funkcionirale. Težka vozilo je trenutno nate za preobil ograjo in padlo v 50 m globok propad. Nesrečo so opazili vojski in drugi civilisti v bližini, ki so takoj prišli na pomoč, ter pričeli izvlačiti ranjence in mrtve izpod ruševin. Pri padcu so bili 4 delavci ubiti, 12 pa jih je bilo ranjenih. Ranjene so vojaški avtomobili in goriska rešilna postaja z zelenega križca odpeljali v gorško bolnišnico. Med potjo jo še en delavec umrl, tako da se je število mrtvih povečalo na pet. Med ranjenimi so sledeči: Josip Furlan, star 31 let, iz Prvačine, Ivan Gregorčič, 18 let, iz Prvačine, Silvester Furlan, 19 let iz Prvačine, Franc Furlan, 30 let iz Prvačine, Radislav Leban, 19 let, iz Stare gore, Josip Beltram, 20 let, iz Stare gore, Josip Stanič 32 let, iz Trzin in Fortunat Gregorčič, 33 let iz Bukovine.

Pri nesreči sta ostala nepoškodovana šofer in njegov pomočnik, ki sta bila takoj aretirana. Zagovarjata se, da so zavore delovale, toda zaradi gramozne se je kamion spodrsnil. V kolikor nam je znano, niso pri tem italijanski listi prinesli imena smrtno onesrečenih in ostalih ranjenecv. Sodeč po imenih ranjenecv so med mrtvih gotovo skoro sami naši ljudje. Med ranjeneci je tudi nekaj težko ranjenih, točno število pa ni znano. Oblasti še naprej preiskujejo in iščejo vzroke te velike nesreče.

PERONSOPERA UNICUJE VINOGRADU

Pet odstotkov letošnjega vina bodo uperabiti za produkcijo pozoskega materiala

Trst, avgusta 1940. Peronsopera, največja trina bolezen, je letos težko prizadela italijanske vinogradnike. Zaradi tega bo letošnji pridelek mnogo manjši kakor v prejšnjih letih. Največ škodo so pretrpeti vinogradi v Piemontu in Apuliji. V Toskani bo letina za malenkost slabša, na Siciliji srednja, znatno pa so slabo obrodili vinogradi v okolici Neapolja. Tu je pričakovati komaj 40 do 50 odstotkov srednjega pridelka zadnjih let. Poleg tega pa jo še in nesreča, da gozdnje zori z veliko zakasnitvijo. Še najboljše stanje vinogradov v Emiliji, ob Gardskem jezero in Trentu. Stanje na trzišču pa je zelo slabo. Zanimivo je, da do marca potrošnja raste in da raste tudi izvoz ki je predvsem namenjen v Neucetijo in Švicar. Domača uporaba je narasla predvsem zaradi tega, ker ni kave, za to pa ljudje pijejo mnogo več vina, ki so ga v mnogih italijanskih krajih že prejeli prvi mesto za jetrika. Cene na trzišču so stalne zaradi splošne prepovedi povzajanja cen, toda ta prepoved se ne more v popolnosti izvajati pri vinu in se je tako prav za prav cena vina povzela. To opazujemo tudi v Julijski Krajini, kjer se nadejajo naši vinogradniki vsaj nekaj dobička od vina.

Uradno je javljeno, da bo letošnja trgatav dala 52—53 milijonov met. stotov grozdja od tega bodo pridelali kakih 34 milijonov hl vina. Pet odstotkov tega vina pa bodo uporabili za pridobitev alkohola, ki ga bodo zmešali z bencinom, da se tako zmanjša uvoz te dragocene tekočine.

150 TRŽAŠKIH DELAVCEV ODŠLO V NEAČIJO.

Trst, avgusta 1940. — V zvezi z 20.000 italijanskih delavcev, ki so se deloma odšli na delo v nemške tovarne, je odpotovalo dne 22. t. m. v Nemčijo tudi 156 delavcev iz Trsta.

POVEČANA PROIZVODNJA ELEKTRIČNE STRUJE.

Trst, avgusta 1940. — Proizvodnja električne struje v Italiji je tega leta znatno porasla napram lanskemu letu. V teku prvih sedem mesecev 1939 je proizvodnja znašala 10.128 milijonov KWh, medtem ko je v istem razdobju letošnjega leta znašala že 11.061 milijonov KWh.

Po informacijah italijanskih uradnih krogov bo letos znašala produkcija celuloze 1.000.000 stotov. Lanskega leta so producirali samo pol milijona stotov, a l. 1934. samo 70.000 stotov. Italijani upajo, da bo produkcija celuloze v l. 1944. dosegla 3 do 4 milijone stotov, kar bi popolnoma zadostovalo za kritje domačih potreb.

POPRAVI!

V zadnji številki našega lista je bil krivo naveden datum, ki se mora glasiti 15. avgusta in ne 9. avgusta, prav tako bi morala biti tekoča številka 33 in ne 32. Prosimu čitatelje, da to vpoštevajo. — Uredništvo.

„POLITIČKE BILJEŠKE“

TALIJANSKI LISTOVI O OBLJETNICI SPORAZUMA

Talijanske novine prenose članek agencije Stefani povodom obljetnice potpisane sporazuma Cvetković—dr. Maček. Isti su članek prenosile i talijanske radio-stanice. Članak glasi:

»Dan 20. kolovoza ostal će u sjećanju svih Jugoslavena kao najvažniji datum u novijoj povijesti Srba, Hrvata i Slovenaca. Zadovoljstvo, kojim je primljen sporazum potpisan u Zagrebu, bilo je duboko. Poslije čitavog niza godina rasprava i prepričavanja učestvo je taj sporazum jedinstvo Jugoslavije u trenutku, koji je bio naročito težak za mir u Evropi. Stvaralac ovog sporazuma i predsjednik vlade Dragiša Cvetković predsjednik JRZ i predsjednik dr. Maček, sudionici su jednog novog razdoblja, koje počinje u Jugoslaviji i koje daje srpskom, hrvatskom i slovenskom narodu novi pravac razvoja na temelju pravednosti i jakosti između Srba, Hrvata i Slovenaca. Vlada, koja je sastavljena poslije postignutog sporazuma od Srba i od Hrvata, čiji je predsjednik Cvetković, a podpredsjednik dr. Maček, učinila je mnogo za unutrašnje smirenje zemlje i za ispravno rješanje onih pitanja, koja su do sada dijelila Srbe od Hrvata. — U

ovom novom duhu sporazuma Jugoslavija se sprema da proslavi ove godine obljetnicu tog dana, pojačana u svojoj kompaktnosti i u svojoj unutrašnjoj otpornosti. Jugoslavija danas slav prvu obljetnicu sporazuma Srba i Hrvata. Ciljeva Jugoslavenska država i svi narodi, koji su joj prijatelji, primili su s velikim zadovoljstvom ovu novu slavu, koja je zavidala u unutrašnjem životu Jugoslavije i koja će narodnom životu biti od velike koristi na svima poljima narodne djelatnosti. Sporazum Srba i Hrvata imao je nov doprinos ravnosti u ovom evropskom odsjeku, koji je malo što nije bačen u vrtlog rata, što se je to izbjeglo uspjeh je Italije s njenom politikom mira idalekovidnosti. Njegova ekselencija predsjednik ministarskog vijeća Cvetković svojim izjavama, koje je dao inozemnom novinstvu, kao i potpredsjednik vlade dr. Maček, više su puta u posljednje vrijeme istakli veliko značenje te politike. Jugoslavija, ujedinjena sporazumom Srba i Hrvata, osjeća više nego ikada značenje prijateljstva sa svojim velikim susjedom koji je zauzet u jednoj impozantnoj borbi za osvajanje carstva pod vodstvom svog Ducaea.

KAKO JE UREDJENO PITANJE OBUKE NJEMAČKOG I TALIJANSKOG JEZIKA NA NAŠIM SREDNJIM ŠKOLAMA

Javili smo o odluci vlade i Banske Vlasti o uvođenju njemačkog i talijanskog jezika u srednje škole u Jugoslaviji odnosno na području Banovine Hrvatske. Iz odluke bana dra Šubišića vidi se, kako će biti uređeno pitanje obuke njemačkog i talijanskog jezika na hrvatskim srednjim školama.

U klasične gimnazije uveden je talijanski jezik obligatorno od V. razreda, a njemački jezik od I. razreda. Da bi se međutim omogućilo učenje njemačkog jezika i onim učenicima, koji ga do sada nisu učili u I. i II. razredu počeo će

se učenje njemačkog jezika u ovoj školskoj godini u II. i III. razredu za one učenike, koji ga nisu do sada učili.

U realnim gimnazijama uvodi se njemački jezik od I., II., odnosno III. razreda, dok od III. razreda mogu učenici birati hoće li učiti talijanski, francuski ili engleski. U učiteljskim školama uči se od I. razreda ili njemački ili talijanski jezik. U građanskim školama uči se od I. razreda njemački ili talijanski, dok su do sada učenici mogli birati između njemačkog i francuskog.

NJEMAČKI LIST O OTVARANJU PARALELNIH RAZREDA ZA MANJINE U HRVATSKIM PUČKIM ŠKOLAMA

»Deutsche Allgemeine Zeitung« od 10. kolovoza 1940. godine donosi od svog beogradskeg dopisnika izvještaj pod naslovom »Hrvatska stvara školske razrede za manjine. Starijosedici Nijemci nadaju se kraju starih nevolja«. U članku se između ostalog kaže:

»Što se tiče položaja nehrvatskih manjina u Hrvatskoj, to je nedavno temeljito regulirano školstvo na taj način da je osigurano postojanje paralelnih razreda stranog jezika na onim školama, gdje se za taj razred prijavljuje najmanje 30 djece koja nisu Hrvati. Kod 25 djece je stvaranje ovakvog paralelnog razreda ovisno od specialne dozvole mjerodavnih vlasti. Ove nehrvatske razrede mogu posjećivati i djeca drugih narodnosti, ako su strani državljani. Time je na primer djece njemačkih državljana omogućeno da na hrvatskim školama posjećuju te paralelne razrede. Od učitelja paralelnih nehrvatskih razreda traži se da osim državnog jezika perfektno govore i materijni jezik dotične manjine. Važnost ove odredbe za njemačku manjinu u Hrvatskoj leži prije svega u tome, što je pitanje njemačkog školstva izuzeto iz hrvatsko-srpskog spora i do-

šlo u nadležnost hrvatske Banske Vlasti. Dobri odnosi između njemačke manjine i hrvatske Banske Vlasti došli su između ostalog do izražaja i u tome da je jedna njemačka delegacija pod vodstvom predstavnika hrvatskih Nijemaca dra Altgayera, čestitala dru Mačku rođendan i predala mu počasni dar njemačke manjine, pa se može s pravom očekivati da će njemačka nestajuća škola u novoj Hrvatskoj konačno nestati.

Važno pitanje školskog upisa u razred dotične manjine tako je uređeno, da roditelji upravljanju na školsku upravu samo netakisanu molbu, u kojoj izjavljuju da pripadaju dotičnoj manjini da žele upis svog djeteta u takav razred. Ravnatelj škole je obvezatan da takvu izjavu primi k znanju.

Iz Beograda novine javljaju, da je ministar prosvjete stvorio odluku, da se obzirom na opterećenje njemačke gimnazije u Novom Vrbsu otvori postupno njemačka nepotpuna gimnazija i u Apafinu, gdje će se ove godine otvoriti prvi razred. Potpuno njemačku gimnaziju u Novom Vrbsu i nepotpunu u Apafinu izdržavat će školska zadužbina Nijemaca u Jugoslaviji.

Želje jugoslavenskih Mađžara

Casopis »Ravnopravnost«, koji izlazi u Beogradu odnosno Pančevu, objavio je gornji članak, koji prenosi odu riječi do riječi. Članku u »Ravnopravnost« naslov je »Dajte našim manjinama ista prava«.

»Predsjednik kraljevske vlade Dragiša Cvetković primio je nedavno dr. J. Varadya, prvaka mađžarske manjine. Dr. Varady iznio je ministru-predsjedniku želje jugoslovenskih Mađžara. Prema jednoj izvaji dr. Varadya novinarima, Mađžari traže dozvolu osmišljanja sredstava kulturne organizacije — mađžarskog kulturnog saveza, po uzoru na svjetsko-njemačkog prosvjetnog saveza u Novom Sadu. Mađžari su početkom maja predali u ministarstvo unutrašnjih poslova pravila »Mađžarskog kulturnog saveza« radi odobrenja.

Zna se, da je kulturni rad Mađžara u Jugoslaviji veoma razvijen. Pored nekih 125 prosvjetnih društava djeluju razni mađžarski klubovi i mnogo vjersko-prosvjetnih organizacija. Mađžari bi sada htjeli da sve ove prosvjetne organizacije povežu u središnju političko-kulturnu ustanovu, koja bi mogla da preko svojih mjesnih grupa vodi sav politički i prosvjetni život Mađžara u zemlji.

Mađžari zatim traže olakšanje odredaba u pogledu ograničenja prometa nekretnim. Dr. Varady se zatim žalio protiv postupanja školskih vlasti u nekim mjestima, koje prave smetnje onim roditeljima koji žele da upišu svoje di-

jete u mađžarsku školu, a čija su imena slovenskog porijekla. Prema navodima dr. Varadya još postoji u nekim mjestima analiza imena iako je Ministarstvo prosvjete izdalo odredbe da svaki roditelj ima prirodno pravo, da upiše dijete u školu koju hoće.

Mađžari na kraju traže da se u mađžarskim gimnazijama u Subotici i Senti postavi više mađžarskih profesora. Mi smo — nastavlja »Ravnopravnost« — svoje načelno stanovište pri rješavanju manjinskih problema već više puta istakli: Dajte našim manjinama u inostranstvu samo to što strane manjine imaju kod nas! Osim nekih 10.000 Srba u Mađžarskoj, koji imaju konfesionalne osnovne škole i vlastito sveštenstvo, 165 hiljadu Jugoslavena ne uživaju nikakva prava! Oni nemaju ni osnovnih škola ni gimnazija, ni učiteljske škole ni prvih kulturnih organizacija. ni novina, dok Mađžari sve to kod nas imaju!

Što se tiče analize imena: zna se, da su Mađžari stoljećima mađžarizovali naš narod i Slavene uopće; zna se da su mađžarizacija imena u Mađžarskoj sprovedu uveliko, a da su pomadžarjena i imena hiljadu naših rudara i radnika u okolini Pečujda. Analiza imena kod nas, u koliko upoče postoji, pretstavila samo mjeru obrane. Čak naši Nijemci sprovedu kod nas regenerizaciju pomadžarenog elementa, dok smo mi u vlastitoj nacionalnoj državi problem slavizacije dopuštali da nastavlja, pa čak dopuštamo, da se naš življ u nekim mjestima i još danas mađžarizuje.

„Vešta revizionistička propaganda“

Pod tim naslovom donio je casopis »Ravnopravnost« (Beograd — Pančev) ovaj članak:

U Budimpešti izlazi pored mesečnog časopisa na francuskom jeziku »Hongrie Nouvelle« i »The Hungarian Quarterly« na engleskom jeziku, periodični časopis za protučvanje dunavskih i srednjeevropskih problema i učvršćivanje političkih i kulturnih odnosa između Mađžarske i anglosaksonskog sveta. Predsednik izdavačkog odbora je Stevan Bethlen, a potpredsednici Tibor Ekhardt i Georg Otklik. Revija ima dopisničke odbore u Sjedinjenim Državama i u Engleskoj.

Na postizavanju revizionističkih ciljeva radi i »Mađžarski obavještajni uređ« (Budimpešta—Posta-flok 35), koji će, prema obavještenju časopisa »The Hungarian Quarterly«, izdati prvu seriju propagandističkih knjiga za anglosaksonski svet. Ova serija obuhvata sledeće publikacije: 1. nezavisnost Mađžarske (istorijski pregled), 2. javne dobitrovne ustanove u Mađžarskoj, 3. agrarna reforma u Mađžarskoj, 4. mađžarske manjine u Rumuniji, 5. Mađžari, Rumuni, Cincari i latinstvo. U pitanju su publikacije propagandističkog sadržaja (od 16 do 32 stranice) uz cenu od 10 centa. Američka javnost može da dobiva ove brošure u Njujorku (Columbia University Press), a Engleska u Londonu (Roll's House Publishing Company).

Prolaz Nijemaca iz Besarabije i Bukovine kroz Jugoslaviju

Povodom repatriiranja Nijemaca iz Bukovine i Besarabije u Njemačku, »Deutsche Volksblatt« (Novi Sad) donosi sledeće izjave potpredsjednika »Kulturbanda dra Janka Sepa, u kojem se kaže:

»Vodja Reicha Adolf Hitler odredio je, da se naši sunarodnjaci iz Besarabije i Bukovine vrate u Njemačku. Kako ovaj put vodi preko naše države, to je osnovan jedan komitet u Beogradu, koji će preuzeti brigu za ove putnike. U ovom radu sudjelovat će i naša grupa. Ovak nalog preuzimam ja sa ponosom i radošću. Određena su dva mjesta za zbrinjavanje naših sunarodnjaka, i to u Prahovu, na bugarskoj granici i u Zemunu. Na oba mjesta odbrinjena je služba rada. Poslovi oko zbrinjavanja u Prahovu povjeren su Heinrichu Reisteru, a u Zemunu Jakovu Lichtenbergu, koji će brigu za dva i dječake preuzeti Jolan O. Lisi Lehman. Kao posrednik između putnika i naših vlasti određen je Franjo Hamm.«

Spaošenje se završava pozivom svim Nijemcima i njemačkoj omladini da se odzove ovom pozivu i da svojim radom kao i skupljanjem i donošenjem rublja i živčnih potrepština pokažu svoje socijalno držanje.

Organizator seobe Nijemaca iz Besarabije i iz Bukovine u Reich imenovao je Toni Schnitzler, član Centralne nacionalne organizacije za preseljenje Nijemaca u Reich, koji je u tom radu sudjelovao prilikom seobe Nijemaca iz onog dijela Poljske, koji je sada pod vlašću Moskve, stigao je u Beograd, te je pregledao na lijevoj obali Save u Zemunu, prvo za dva i dječake se podiči logor za Nijemce iz Besarabije i Bukovine. U logoru će biti smješteni za 12.000 ljudi. Svaki pojedinac ostaje u logoru dva do tri najviše četiri dana, dok se odmor, a zatim će nastaviti put u Reich. Nijemci će dolaziti u grupama od najviše 3000 ljudi g Schnitzler, koji je pregledao zemljište u pratnji inspektora ministarstva unutarnjih poslova g. Zeza i izaslanika beogradske općine dra Adamovića, izjavio je novinarima:

»Preseljavanje njemačkog življa iz Besarabije trajat će, kako po svemu izgleda, mjesec dana. Za to vrijeme 120.000 Nijemaca bit će u Jugoslaviji, svaki po nekoliko dana. Ne mogu, a da ovom prilikom ne istaknem iskrenu sretnost, koju smo našli kod jugoslovenskih vlasti, koje su nam iskazale svestranu i srdačan pomoć. Moram također spomenuti, da je pomoć došla i od njemačke manjine u Jugoslaviji.«

Nova smer italijanske književnosti

V italijanskom slovstvu se onaža znova stremljenje da bi se od Marinettija zaočeta smeri uvanjavanja i dodelava iz močogče ho li stonievatje. Ze fari v decembru je »Giornale d'Italia« razmisla nekako glasanje za ali proti futuristično-sintetičnom romanu. Doloci je tudi enajst torku no katerih nai se nisatelji novorstnera romana ravnato. Odnev na to glasovanje je bil doma in v inozemstvu pritrđen.

Izid je mlade pisatelice onomul in je že izšel sintetično-futuristični roman »Picchietta nell'amore«. V romanu opisuje Piero Bellanova moderno lhubensko dozdobilo, ki se plete na snežiščih rimskih gor pri smučanju in v letalu »79« ki strmozavlja z visca (sistem »Stuka«). Ozadie dorodovščine so bolj lezionarjev v Afriki in Spaniji in lepote Rima. Vse je zročestno spisano na tridesetih straneh na poseben lirčen način. Poskus je prav gotovo sivojesten: vprašanje pa te, ali se bo odbrzal, kakor je bilo vprašanje pri Marinettijevih zapločkih in pri nerovnih stedičkih.

Prošli tjedan „Istra“ nije izašla

Zašto?

Odgovor nije teško naslutiti, a mi ga i ne krijemo. List treba veću potporu svojih pretplatnika. Dužnici su u prvom redu z vani da izvrše svoju dužnost prema listu, od njihova odaziva u prvom redu zavisi hoće li list izlaziti redovito ili će se morati — pored ostalih poteškoća koje nije teško dokučiti — boriti za svoje opstanak.

Skorih dana dobit će svi oni, koji su u zaostatku s pretplatnom posebnom obavijest od administracije lista s čekovnom uplatnicom, pa ih umoljivamo da nam pošalju — žele li da ih i dalje smatramo svojim pretplatnicima — ako već ne mogu čitav zaostatak za sada barem dio svoga dugovanja.

Ujedno molimo i sve ostale prijatelje da ne zaborave „Istru“, a mi ćemo se truditi da list izdajemo redovito kao i dosada.

Smije li „Istra“ prestati izlaziti? U tom pitanju krije se i odgovor, a u njemu je sadržana i dužnost svakog pravog čitatelja.

Bivšim arsenal. radnicima

Odbor za penzije bivših arsenalnih radnika saznao je da se neki bivši arsenalni radnici ponovno obraćaju, vjerojatno tražeći i novac na stanovitice osobe u pitanju njihovih penzija.

Još jednom skraćemo pažnju svim bivšim arsenalnim radnicima, da ne troše u taj stvar. Projekt nove uredbе za bivše arsenalne radnike je izradjen, potrebno je još samo da ova Uredba bude uobičajenom procedurom uzakojena. Doduše saznali smo da je ova Uredba zapela kod g. Ministra financija, ali ne sumnjamo u njen konačni uspjeh, jer se za tu Uredbu svijski zauzeo i g. podpredsjednik Min. vijeka predsjednik H. S. S. g. dr. Maček.

O svim stvarima koje budu interesirale samo bivše arsenalne radnike u vezi s pitanjem njihovih penzija, naš će ih list redovno informirati.

Odbor za penzije bivših arsenalnih radnika

ODHOD PODNAČELNIKA VADNJALA

Kamnik, avgusta 1940. — Pred časom je ošdel od nas na novo službeno mesto u Novem mestu sreški podnačelnik u. Adolf Vadnjal. Njegov odhod je zelo težke prizade emirante in naše društvo »Tabor«. — Gospod Vadnjal je bil s ustanoviteli emigrantskega društva v Kamniku, kateremu je ves čas posvečel veliko pozornost in mu nudil dobrohotno pomoč. Le težko ca bomo zato pogrešali!

Društvo »Tabor« se ie tovarišu Vadnjalu ob slovesu prav iskreno zahvalilo za delo in skrbi, ter mu je začelo na novem službenem mestu mnogo sreče in uspehov. A. Z.

ISPRAVAK

U zadnjem broju našeg lista potkrala se pogreška. Mjesto pogrešnog tekuceg broja lista 32, i datuma 9. augusta trebalo je stajati pravilno br. 33, i datum 15. augusta. Molimo čitatelje da to uvažje. — Uredništvo.

Kako so pred 24 leti Italijani zavzeli Gorico

Iz knjige »L'artiglieria italiana nella presa di Gorizia«, ki jo je napisal general Dallari povzemanog glavne momente ostre borbe za Gorico, ki se je končala z italijansko zmago.

Prve dni junija 1916. je bil generalisim Cadorna že prepričan, da se je avstrijska akcija na asijski visoki planoti približavala kraju ter je zaradi tega dal povelje, naj čete in topništvo pridejo takoj iz Trentina na Sočo. Tak projekt je eksistiral že v decembru 1915.

Prilpave protu mostobranu na Soči pri Gorici, katerih ofenziva je imela namen razbiti fronto na Primorskem, niso bile prekinjene, čeprav je grozila »Strafexpedition« in italijanska ofenziva v Trentinu. Avstrijska ofenziva je celo pomagala in nudila prav za prav priliko za ta manever v notranjih italijanskih linijah, ter je tako dopustila hitro koncentracijo velikih množin čet in sredstev najprej na Trentinskem, potem pa na Soči.

Medtem ko se je na soški fronti z veliko vmemo pripravljala ofenziva (dela za topniške postdávke, telefonske zveze, prevoz munjavje in skladišča in rezerve, zbor opozovalščje za topništvo) so se v Trentinu nadaljevala dela za osakranje tega strateškega manevra. Prevoz čet in topništva z vsemi prilikami na soško fronto je potreboval preko 60.000 prevoznih sredstev. Treba je bilo prevoziti 300.000 met., 60.000 konjev, ogromne količine trenja in municije, okrog 150 topov srednjega in velikega kalibra, 50 malega kalibra, ki niso bili pristižeti v divizije, 27 milijih baterij. Prevoz se je začel 27. junija in končal 2. avgusta.

Dne 6. avgusta je tretja armada, ki je bila razvrščena od Sabotina do morja pod vodstvom Emanuela Filiberta, avstrijskega vojvode, obsegala sledeče formacije: dva armadna zbora v liniji in dva v rezervi, skupno 16 divizij pesadije, 1 divizija konjenice, skoro 500 topov srednjega in velikega kalibra, skoro 700 topov malega kalibra, 800 metalecv min in 60 aeroplanov.

Kakor je znano, soški mostobran pri Gorici je bil branjen od dveh stebrov: mogočnega Sabotina na severu in Pod-

Peter Primožič šestdesetletnik

Kamnik, avgusta 1940. Naš rojak iz Pevne pri Gorici, Primožič Peter, do domače Gorice, je to dni praznoval v Kamniku šestdesetletnico svojega življenja. Kot priljubezniv in poznani bivši gostilničar in posestnik v okolici zavodne Pevne, je vztrajal na svoji rodni erudi v Gorici vse do leta 1927.

Po prihodu v svojo novo domovino Jugoslavijo je naš slavljence prebdel maksičarok grezniko urv in skrbeh za obsto svoje nenprekrcihlene družine, ko se ie končno pred devetimi leti znašel v Kamniku, kjer se sedaj sodeluje kot prisilni emigr. kornar na m. n. i. v naših emigr. vrstah. Čestitamo mu k njegovemu jubileju in želimo da bi še mnogo let v krogu svoje zavodne družine užival srečne dni.

80-letnica ge. Paternostove

Ljubljana, avgusta 1940. — Pretekli petek je v očjem družinskem krogu praznovala 80-letnico rojstva ga. Josipina Paternostova. Jubilanca sta se rodila 23. avgusta leta 1860. v Senožcah na Krasi, v ugledni Zelenovi rodbini. Ko je bil pokojni Hinko Paternost, do takrat učitelj v Lozicah v Vipavski dolini, premeščen v Senožce, sta se vzela in od takrat je mlada gospa s soprogom napravila pestro, živahno razgibano potovanje po vsej nekdanji Kranjski, kakor je v tistih časih vodila kariera učitelja v borbi za delo in kruh. Ustavila sta se v Mengšu, kjer li je soproj leta 1927 umrl, po 43 letih trdega, zvestega dela, ko je imel samo 2 let priliko uživati zasluženi pokoj. Iz Mengša se je gospa preselila na Vič. — Še mnogo let!

DEMANTI

Italijanska uradna agencija »Stefanie demantici« vesti nekaterih tujih listov in agencij po katerih bi Nemci, ki so se preselili iz Južnega Tirola v Nemčijo požgali svoje domove pred odhodom. Vse te vesti so neresnične.

NAŠI POKOJNICI

Dragutin Lukež

U utok, dne 13 kolovoza umro je u Sušaku nakon duge i teške bolesti, koju je snosio s varenomno strpljivošću, učitelj Dragutin Lukež.

Dragutin Lukež bio je prototip onih na ših pravih istarskih narodnih učitelja, koji su svu svoju ljubav, sve svoje znanje i energiju uložili da prosvjetle, osvijeste i pridignu i materijalno i moralno našeg istarskog naroda.

Rodio se u Pićnu 10. lipnja 1891. gdje mu još i sada živi stari otac i mnogo braća i sestara. Kao darovitog dječaka šalju ga u učiteljsku školu u Kastav, odakle izlazi pun poleta i ambicije, godine 1910 u narod. Služi u Zabrcanima, Kašćerici, Gosporici i Tinjani u »gadjici« ostavlja, sa bojom glas izvrsnog nastavnika, savršenog, požrtvornog i uselječnog narodnog radnika.

Kao je za velikoga svjetskoga rata u Istri zavladao glad, Lukež je palo u dužnost, da spasiva djecu svoga kraja. On ih skuplja kod kvoćka pilice i vodi ih na prehranu u Istarsku Taj je svoj put s izglednjom i iznemogom istarskom djecom kasnije vaudrežno dirljivo i osjećajno opisao.

Poslije svjetskoga rata, želeći posvetiti sve svoje snage odgoju istarske djece u novim prilikama, on ostaje u Istri, Polzni u Pireneu i svršava težnj za talijanski jezik. Osposobivši se tako za učitelja na području kraljevine Italije, Koo idealan učitelj znao je, da mu je niesto uz narod i da mora s njima dijeliti li dobro i zlo. Međutim je kasnije ipak morao s obitelji i učiti u Jugoslaviju. Purajaje molbu da ga se nanišeti na bilo koje prazno mjesto u Istarskoj, Dobiva Kruscio u Istarskom Primorju. Po naravi svojeg blag i prijazna sa svakim, a naročito imajudi varen način ophodjenja s djecom, stiće Lukež ubrzo mnogo iskrenih prijatelja i odgaja čitav niz mladih ljudi, koji ga se još i danas sjećaju s mnogo ljubavi.

Od godine 1927 služi u Sušaku. U svakoj prosvjetnoj i kulturnoj akciji Sušaka ističe se i njegovo imo. Posebno mu ljubavno odaje so svome učiteljskom pozivu, te vjerozno smnje kako bi djeći što zornije podao nastavnu eradu, pa slovi kao jedan od najboljih metodika i onom kraju.

Dragutin Lukež bio je i omadinski plasa. bio je mnogo suradivno u »Malom letiranju«, »Našoj radosti« i »Dječjim novinama«. Poseban njegov stil, osjećajni i topao, obradujući uz to uvijek interesantnu aktualnu temu, bio je kod mladih čitatelja vaudrežno omiljen.

Zbog teške bolesti, koja ga je godinama morila, nije nažalost mogao da se više posveti pisanju.

Svo patnje i terobe života podnašao je učitelj Lukež junaki i mirno. Nijedna ga nesreća u životu, a on ih je imao i previše, nikada nije ubila. Svaka ga je životna neprilika poticala na još jači i intenzivniji rad. Imao je to — kod nas ljudi rijetko posijanu — manu, da nije znao štediti sebe i

da je bez granice trošio svoj organizam, kad se radilo o dobru povjerenje nu djece ili naroda.

I tako je učitelj Lukež prerano završio svoj život.

U pokopu na samu Veliku Gospu, uz sudjelovanje vaudrežno velikog broja prijatelja, štovatelja i školske djece, na drevnom turskoms groblju.

Neka mu je laka druga zemlja, koja ga pokriva, a njegovoj obitelji naše iskreno saučestje!

ZAHVALA

Budući da nam je nemoguće osobno se zahvaliti svima, koji su nam utičenom riječi kriepili za vrijeme duce i teške bolesti neprecizalicno nam supruga, oca, sina i brata Dragutina Lukeža, učitelja na Sušaku, koji ie due 13 kolovoza o. g. ispuštio svoju plemenitu dušu, to im ovim putem izričemo svoju naturidnu zahvalnost.

Posebno se zahvaljujemo ovom nicevnom prijatelju i poštovatelju, koji sa otadžbom na višnji počinak i onroštuje se s nama po posljednji dan.

supruga Marija Lukež, sin Boris, otac, braća i ostala rodbina.

Franc Kavčič

Ljubljana, avgusta, — Bela žena smrt je zopet iztegnula svojo košeno roko in urgala mlado, mnogo obetačajo življenje. Dasiravno se mlad je pokojni France že stopil daleč v življenje. Skozi vrsto let je vodil cerkveni zbor v domačem kraju Zagorju na Pivki. Kot vnet in dober pevec je spravil zbor iepo na noge in vsem je bilo močno žal, ko je moral leta 1935. preke meje.

Sledila so leto bede, pomalčkjanja in zapuščenosti. A 25 letni mladnik in klovn, temveč se je z železno vztrajnostjo vrgel v borbo. Posvetil se je slikarstvu in risanju. Bil je delaven član pri raznih pevskih zborih in končno dobi lansko leto skromno mesto pri zboru »Opere« v Ljubljani. Tam so kmalu spoznali njegovo sposobnost in marljivost ter ga začeli upoštevati.

Ko je bil pretekli teden na odhodu v Bohinju, ga je kopačočega se v jezuru, zadela kap. Korpej ki se ga je udeležilo obilo znancev prijateljev, radoviliški gospod dekan in pokojnikovamati, ki je prihitala od doma k poslednjemu slovesu, se je vršil dne 16. t. m. na pokopališču v Srednji vasi.

Tam počiva pod čistimi krasnimi gorami, ki jih je tako ljubila njegova slikarska duša. Bod' mu lahka slovenska zemljica.

SMRT LORDA STRICKLANDA

V Londonu je pretekli teden umrl bivši guverner Malte lord Strickland v 79 letu starosti. Omenjen, lord je bil pred nekaj leti guverner Malte, ter je učinil italijanski jezik v korist domačega malteškega jezika. Zaradi tega so v Italiji zelo ostro nastopili proti njemu in vodili odlično borbo proti Angležem.

otvarjala protibatarijskega ognja, bliženje i dalje spremljave ter zapornega ognja. Tada v bitki za Gorico, ki je bila tako natančno preštudirana in pripravljena, so bili že aplicirani racionalnejši koncepti u uporabi pesadije faktor topništva, da bi prišlo do kesnega srovelovanja med obema rodoma orožjij.

Topništvo je moralo izvajati pripravljano z veliko moćno, toda s mnogo krajsnem času, da bi s tem prišlo do dezorganizacije v sovražnikovih poveljstvih in opozovalščih, ter da bi se uničila sovražnikova obramba. Med napadom pesadije ki je napredovala pod topniškim ognjem, jo je moralo topništvo spremljati ter potem preti v protibatarijski i u zaporni ognji.

Prišci v tem času se je polagala velika važnost na zvezo med pesadijo in topništvom. Uporabljale so se topniške patrolje pri raznih pesadijskih edincih in pošiljali so se pesadijski estnik na topniška opozovalšča. Velika skrb je bila posvećena tudi organizaciji poveljštva, da bi se tako pridobila većja gibčnost pri napadu.

Akcija italijanskega topništva v bitki za Gorico se je morala razvijati po specialnih normah. Za 7. uru je bil napovedan ogeji protu poveljstvom, zbrališem, opozovalščim, prometnim žilam. Od 8. pa do 16. ure je bil protibatarijski ogeji in ogeji za uničenje življenjskog ovira, da bi se napravili prehodi. Od 12. in 14. sta bili dve pavzi, da se je vericificirali prehodi. Pri ustvarjanju prehodov so sodeleovale mine, toda tudi teško topništvo je moralo pomagati. Od 16. uri je bil napovedan vzlet pesadije, ki naj bi bil spremljan od premikajoće zavesne topniškega ognja.

Dne 2. avgusta je izdal vojvoda austrijski ogeji na čete v katerem se je predviđivala ostra bitka. Proglas je končal: »Treba je zmagati«.

Dne 4. i 5. avgusta je bila izvršena demonstrativna akcija na jugu, na gričih okoli Tržiča, da bi se pozornost Avstrijce obrnila na to stran. Med tem je bil VI. armad. zboru pridrejen še VIII armadni zbor.

Dne 6. zjutraj so Italijanski topovi na goriški fronti nenadoma pričeli bruhati ogeji na avstrijska opozovalšča, skladišća municije, poveljstva, prometne centre in prihode na most.

Ob 8. uri, pile omenjeni general, je sovražnikova obramba padla. Poveljstva

so bila zadeta. zveze prekinjene in mostobran izoliran. Potem se je pričel pripravljeni ogeji. Mine so raztrgale živce ovire. Protibatarijski ogeji je dobro uspel.

Ob 16. je začel napad pesadije. Hitro je bil zavzet vrh Sabotina, po zaslugi polkovnika Badoglia, ki je takrat zaprosil za izstop iz štabnega poveljstva, da bi prevzel vodstvo napadnih kolono na linije, ker je prebili a mesecu v prednjim italijanskih linijah, nasprotni njim. Napadalne čete so napredovale potem proti Sv. Valentinu i vlni Vasi. Tudi okoli traktata Kalvarija—Ločnik so čete zmagovito napredovale. Avstrijci so zapušćili pozicije, ne da bi pokazali živoga odpora. Težje je bilo pri Pevni in Podgori.

Reakcija avstrijske artilerije je bila šibka, neurejena in brez zveze. Tada prav smrtonosna so bila nekatera gnezda strojnih pušk v trdnjavici na Podgori in na visini 157 pri kamnomolu. Vso noć se je bila ostra bitka posebno v dolini Pevnice.

Dne 7. zjutraj po dolgotrajni in krvavi borbi in protinatapanju Avstrijcev je prevzela akcija italijanske pesadije. Topništvo j je pomagalo s svojim pripravljanim ognjem.

Dne 8. avgusta so tri divizije in sicer 48., 11. in 12. bile razvršćene v VIII. armadni zbor Pešci so na več krajih malih odedkih ob hobačojem spremstvu topništva malega kalibra.

Dne 9. avgusta so vse čete prešle Sočo in VIII. armadni zbor je zavzel Gorico od Sv. Katarine do Vrtojbe. Dne 10. in 11. so bile pozicije še ojaćane, tako da bi bil o zavzetje ozemlja varno pred avstrijsko ofenzivo.

Bitka. pravi general na koncu, je dala Italijanski državi in vojski nov občutek moći in zavesti kar je bilo tuda s strani naprotnika potrjeno in ne malo reperkusij je izazvala na sploten potek operaciji na vseh evropskih bojiščih.

Tako Italijanski general, Seveda ta slićica o bojih pred 24 leti ni popolna, temveć nam ustvarja samo del slike, ki je sestavljena po nekaterih italijanskih podatkih. Da bi slika bila popolna bi bilo treba navesti tudi ostale podatke in podatke z avstrijske strane Važno bi bilo vedeti, koliko žrtve na obeh stranij je padlo v tej bitki.

Odgovorni urednik: ERNEST RADETIĆ. Kraljićka ul. 12. — Vlasnik i izdavač: Savez jugosl. emigrantskih udruženja, Masarykova ul. 28a. II. — Broj telefona 67-80
»Istra« izlazi svakog tjedna u četvrtak. — Broj čekovnog računa 35.789. — Pretplata za cijelu godinu 48 D, za pola godine 24 D, za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku. — Tisak: Jugoslovenska Štampa d. o. g., Zagreb, Masarykova ul. 28a. — Z. tiskaru odgovara: Rudolf Polanovič, Ilica br. 131. — Rutkopisli se ne vraćaju.